Filozofie pentru copii

Astăzi Andrei a spus:

— Sînziana nu vorbeşte aproape niciodată. Poate că ea nici nu există de-adevăratelea!

Uite, aşa se vede cît de mult **greşeşte** el! S-ar putea să nu **vorbesc** mult, dar **gîndesc** tot timpul.

Apoi mi-am spus: „Oare în această clipă **eu gîndesc**? Chiar că mă îndoiesc!“

Şi tot eu mi-am răspuns: „Nătăfleaţo! Dacă poţi să te îndoieşti, **este cu neputinţă** să nu gîndeşti! Şi atunci, dacă gîndeşti, orice ar spune Andrei tu exişti de-adevăratelea.“

„În aceeaşi măsură în care filozofia începe prin mirare, ea este şi un dialog reflexiv prin care ideile pătrund în experienţa de viaţă, îmbogăţind-o. Dar aceste tranziţii trebuie să fie înlesnite — şi poate că într-o bună zi va exista o literatură care îi va ajuta pe copii să străbată prăpastia dintre mirare şi reflecţie, dintre reflecţie şi dialog, dintre dialog şi experienţă. Impactul unei asemenea literaturi asupra copiilor de azi poate că nu va fi imediat vizibil. Dar impactul asupra adulţilor de mîine s-ar putea să fie atît de mare, încît ne va face să ne amintim cu mirare că pînă astăzi am refuzat copiilor filozofia.“

MATTHEW LIPMAN

Lei 450
ISBN 973-28-0339-8

UN ADMIRABIL INSTRUMENT PENTRU dezvoltarea gîndirii copiilor dumneavoastră, ELEVI ÎN CLASELE I şi A II-A

Filozofie pentru copii

Sînziana

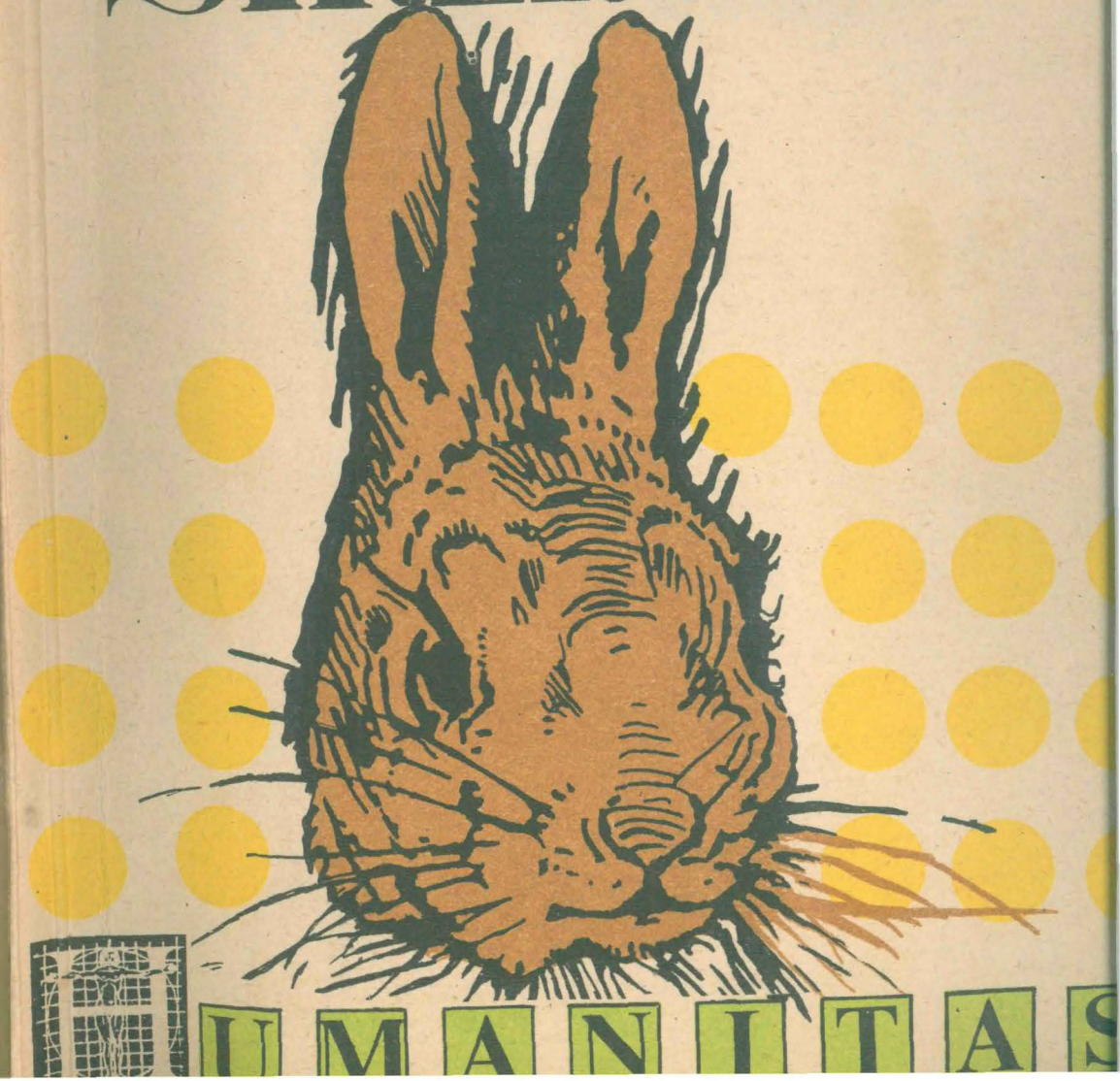

UMANITAS

Sînziana

Autor: MATTHEW LIPMAN
Titlu original: *Elfie*

Elfie este parte integrantă a programului „Filozofie pentru copii", dezvoltat şi publicat de Institute for the Advancement of Philosophy for Children (IAPC) de la Montclair State College, Upper Montclair, N.J. (S.U.A.), sprijinit de Hyde and Watson Foundation.

Întreaga serie „Filozofie pentru copii" în versiune românească este îngrijită de Mihaela Miroiu şi Doina-Olga Ştefănescu.

Lucrare avizată favorabil de Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei, cu nr. 34 848 / 14.08.1992.

Manualul de utilizare a lucrării de faţă este editat de Centrul pentru Educaţie şi Dezvoltarea Creativităţii (CEDC).

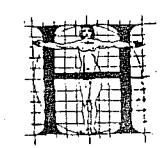

HUMANITAS
BUCUREŞTI, 1993

Traducerea şi adaptarea:
Veronica Focşeneanu, Doina-Olga Ştefănescu

Postfaţă: Cristian Petru

Coperta: Silvia Muntenescu

© Matthew Lipman, 1988

© HUMANITAS, 1993, pentru prezenta versiune românească

ISBN 973-28-0339-8

Capitolul întîi

1

Bună!

Mi-ar plăcea să vă ştiu numele. Mi-e teamă să vă întreb.

Poate dacă vi-l spun pe-al meu îmi veţi spune şi voi numele vostru. Pe mine mă cheamă Sînziana.

Eu nu întreb aproape niciodată pe nimeni nimic. Nu ştiu de ce. Nu am un motiv serios: numai că mi-e teamă.

Mi-e teamă pentru că lumea ar putea să afle că *nu ştiu nimic.* Vedeţi, ăsta este secretul meu. Sau e unul dintre ele. Unul dintre secretele mele teribile, *îngrozitoare.*

Zău, nu ştiu *nimic*! În afară de lucrul *acesta*, desigur. Ăsta este singurul lucru pe care îl ştiu. Singurul.

Poate că nici nu sînt atît de rea. Unii copii *cred* că ei ştiu multe şi de fapt nu ştiu. Ca Andrei.

Iar unii copii din clasă sînt într-adevăr sclipitori. Au răspunsuri pentru orice. Ca Diana.

Şi mai e şi Sofia. Nu dă ea cine ştie ce răspunsuri, în schimb ştie să pună cele mai frumoase întrebări!

Mi-ar plăcea să fiu ca Sofia. Dar nu pot. Eu sînt doar o sfîrleză.

Anul trecut era să rămîn repetentă la grădiniţă. Am scăpat numai pentru că eram aşa de bună la jocuri.

2

Astăzi Andrei a spus:

— Sînziana nu vorbeşte niciodată. Poate că ea nici nu există de-adevăratelea!

Uite, aşa se vede cît de mult *greşeşte* el! S-ar putea să nu *vorbesc* mult, dar *gîndesc* tot timpul! Chiar şi cînd dorm gîndesc. Eu nu am vise trăznite. Cînd dorm nu fac decît să mă gîndesc la aceleaşi lucruri la care mă gîndesc şi cînd sînt trează.

Astă-noapte m-am trezit pe la miezul nopţii şi mi-am zis: „Sînziana, dormi?“ Mi-am atins ochii, erau deschişi, aşa că mi-am spus: „Nu, nu dorm“. Dar poate că m-am înşelat. Poate că un om e în stare să doarmă şi cu ochii deschişi.

Apoi mi-am spus: „Oare în această clipă *eu gîndesc*? Chiar că mă îndoiesc“.

Şi tot eu mi-am răspuns: „Nătăfleaţo! Dacă poţi să te îndoieşti, *este cu neputinţă* să nu gîndeşti! Şi atunci, dacă gîndeşti, orice ar spune Andrei tu exişti de-adevăratelea“.

3

Astăzi Ştefan a spus:

— Cînd am să cresc, am să mă fac pilot de încercare.

Şi Matei a zis:

— Eu o să mă fac actor de cinema.

Iar Diana a spus:

— Eu o să mă fac doctoriţă.

„De ce s-or grăbi ei atîta să crească?“ — mi-am spus. „Mie îmi place întotdeauna vîrsta pe care o am. Şi nici nu vreau să mai cresc pînă cînd nu mă gîndesc la tot ce mi se întîmplă.“

Stăteam lîngă Sofia, aşa că m-am întors către ea şi i-am spus:

— Unii copii se gîndesc doar la ziua de mîine şi niciodată la cea de azi.

— Aşa-i, mi-a răspuns ea.

— De pildă, am spus, mă interesează corpul meu. Aş vrea să ştiu cum acţionează.

— Da, a spus ea.

— Şi mintea, i-am mai spus. Şi despre ea aş vrea să ştiu totul, şi mai ales cum lucrează.

— Da, a spus ea, înţeleg.

— Şi viaţa mea, am spus. Nu-mi pasă prea mult de ceea ce *va fi*. Eu vreau să ştiu *acum* ce *este*. Aş vrea să fiu în stare să mă *gîndesc* la ea şi să o *cercetez* la fel cum aş face cu corpul şi cu mintea.

— Da, a spus Sofia, că altfel, dacă nu poţi, ar mai merita să trăieşti?

Înţelegeţi ce vreau să spun? Sofia nu este numai deşteaptă. Ea este... ea este... of, ştiu ce vreau să spun, dar nu găsesc cuvîntul.

Ce mai, orice ar fi aşa de deosebit la Sofia, tocmai asta mă face să *simt* pentru ea ceva ce nu mai simt pentru nimeni altcineva.

4

Astăzi am făcut în clasă baloane de săpun! Mari, în culorile curcubeului!

M-am gîndit din nou la baloane în ora de odihnă. Stăteam întinşi pe saltele şi eu eram pe jumătate adormită. Visam clasa plină cu baloane de culorile curcubeului şi-n fiecare balon era cîte un copil din clasa noastră. Pluteam toţi prin încăpere cînd, deodată, POC! toate baloanele au pocnit în acelaşi timp şi au făcut un singur balon mare cu noi toţi în el, chiar şi cu doamna Velicu.

După aia a mai fost un POC! asurzitor şi m-am trezit frecîndu-mă la ochi şi uitîndu-mă jur-împrejur la toţi copiii din clasă.

Mă tot gîndesc la Sofia, în balonul ei frumos şi strălucitor, plutind spre tavan.

5

Ori de cîte ori îmi pune cineva o întrebare, nu ştiu să răspund. Parcă mi-e capul plin de tărîţe.

Măcar de-aş putea gîndi mai clar!

Of, eu nici nu ştiu ce vreau! Vreau să am gînduri clare sau vreau gînduri care *se leagă clar* unul de altul?

Vedeţi, dacă pun asemenea întrebări lumea o să vadă ce netoată sînt!

Capitolul al doilea

1

Doamna Velicu este învăţătoarea noastră.

— Sînziana, spune doamna Velicu, unde-ţi sînt cărţile? Toţi au cărţi, în afară de tine.

Îmi las capul în jos şi spun:

— Cred că le-am uitat acasă.

Începem să ne pregătim pentru sărbătorirea zilei de naştere a Lidiei. Lidia are o pungă plină de dulciuri. Mă uit în pungă şi văd o prăjitură cu ciocolată. O iau şi încep să mănînc înaintea tuturor.

— Sînziana, îmi şopteşte doamna Velicu, unde-ţi sînt bunele obiceiuri?

Andrei ne aude şi spune:

— Şi le-a uitat acasă împreună cu cărţile.

Fixez podeaua şi-mi frec nasul cu dosul mîinii. Îmi zic: „Sînziano, dacă aveai cît de cît bune obiceiuri, nu trebuia să le uiţi acasă. Dar tu tocmai asta ai făcut. Le-ai uitat acasă!“

Şi adaug: „Sînziano, de ce le faci pe toate *greşit*?“

Apoi îmi amintesc cînd am primit prima oară o banană. N-am aşteptat să-i văd pe alţii cum mănîncă banane. Am muşcat zdravăn din ea, cu coajă cu tot, după care am scuipat imediat.

„Sînziano, îmi spun, eşti o *neisprăvită*! Nu poţi face niciodată ceva *bine*? La tine nu contează cînd faci lucruri bune şi cînd faci lucruri rele — tu le faci pe *toate* pe dos!“

2

— Astăzi o să primim vizita domnului Stancu, ne spune doamna Velicu.

Domnul Stancu este directorul şcolii.

E dimineaţă. Ceva mai tîrziu se aude o bătaie în uşă. Cioc! Cioc-cioc! Uşa se deschide. „Aha, uite-l că vine!“

Domnul Stancu poartă un costum albastru, o cravată verde şi pantofi maro.

Zîmbeşte şi-şi freacă mîinile.

— Măi copii! spune el.

Ilinca şi Barbu încă mai şuşotesc. Zîmbetul domnului Stancu dispare.

— MĂI COPII! spune el. Ilinca şi Barbu tac. Trebuie să vă anunţ ceva, spune domnul director. Apoi aşteaptă. Şi iar aşteaptă.

Toţi tăcem mîlc. Mă gîndesc în sinea mea: „Probabil că *acesta* i-a fost anunţul, iar acum o să plece fără să ne mai spună nimic“.

Dar nu! Domnul Stancu spune:

— V-ar plăcea să apăreţi la televizor?

Noi batem din palme spunînd:

— Da! Da!

— Toţi? întreabă Ilinca.

— Nu, răspunde domnul Stancu. Doar cîştigătorii.

— Cîştigătorii *cui*? întreabă Matei.

— Cîştigătorii concursului, răspunde domnul Stancu.

— Ce *fel* de concurs, domnule Stancu? întreabă Ştefan.

— Ghiciţi! spune domnul Stancu.

— Ştiu, spune Andrei, să ghicim unde ascundeţi un obiect!

Dar domnul Stancu clatină din cap.

— Concurs de ortografie? întreabă Diana.

Toţi ceilalţi răsuflăm uşuraţi cînd domnul Stancu spune:

— Nu.

— O fi un carnaval, cu premii pentru cele mai reuşite costume? spune Iulia.

Domnul Stancu clatină iar din cap.

— Am să vă spun mîine, zice el. Şi imediat iese din clasă.

3

Este ora de muzică. Stăm în bănci, în timp ce razele soarelui cad de-a curmezişul încăperii, iar păsările ciripesc departe, departe de tot.

Este ora de muzică şi doamna Velicu îl lasă pe Alexandru să i se aşeze pe genunchi. Şi globul de argint se leagănă încetişor. Şi păsările ciripesc departe, departe de tot.

— Hai să cîntăm ceva, spune doamna Velicu. Cine ştie un cîntec?

— Eu ştiu *Căsuţa de departe*, spune Barbu.

— Şi eu îl ştiu, sare Ştefan. E vorba de pregătirea mesei.

— Nu, *nu este*, spune Barbu.

Ne cîntă melodia şi apoi reluăm cîntecul cu toţii:

Casă, căsuţă din zare,
Unde căprioara sare,
Vorbe rele nu se-aud,
Cerurile sînt senine,
Zilele-s de soare pline.

— Cerurile? strigă Iulia, cîte ceruri sînt? Unul sau mai multe?

Eu nu mă gîndesc la întrebarea ei. Mă gîndesc dacă-mi plac căprioarele mai mult decît pepenii verzi.

Dar întrebarea Iuliei îmi rămîne în minte. Pot exista oare mai multe ceruri şi totuşi să fie unul singur?

Sînt mai mulţi copii în clasa noastră şi totuşi sîntem o singură clasă.

Am mai multe gînduri în minte şi totuşi am o singură minte.

Mă întreb cum aş arăta dacă n-aş avea numai una. Ar trebui să am două capete? Nu mă pot hotărî.

4

— Doamnă Velicu, spune Ion, cînd o să ne spună domnul Stancu mai multe despre concurs?

— Mîine, îi răspunde doamna Velicu.

Mîine! Nu mai am răbdare! Sper să nu fie un concurs care să te oblige să te gîndeşti.

„Sînziano, de ce te temi?“ îmi zic. „Tu nu poţi să cîştigi *nici un fel* de concurs.“

Apoi îmi spun: „Dacă nu ai grijă o să repeţi clasa, aşa cum era s-o păţeşti la grădiniţă“.

5

După cină, mama şi tata mă întreabă ce am făcut la şcoală.

— Bine, spun.

— Nu prea pari încîntată, spune mama.

— Ba nu, e bine, spun iar.

— Nu eşti obligată să te duci la şcoala asta, intervine şi tata. Dacă vrei te putem trimite la alta.

— Depinde de tine, continuă mama.

Nu ştiu ce să spun, aşa că nu mai spun nimic.

— Cînd o să te hotărăşti ce vrei să faci, să ne spui şi nouă, adaugă tata.

O iau la fugă în sus pe scări, spre camera mea, mă arunc în pat şi-mi ascund capul în pernă.

După un timp, îmi vine în gînd iepuraşul meu. Iepuraşul meu imaginar. Îl cheamă Puf Colorat. Are blăniţa neagră, ochii albaştri, urechile lungi şi o codiţă mică, albă. Mă gîndesc ce moi îi sînt urechile. Mă mai gîndesc ce fericit este cînd îi dau lăptuci. Lăptuci imaginare.

— Iu-hu, parcă mă simt mai bine!

Capitolul al treilea

1

Cioc! Cioc-cioc!

Recunoaştem ciocănitul. Este domnul Stancu!

Azi poartă un costum verde, pantofi negri şi o cravată roşie.

— Astăzi o să ne spuneţi mai multe despre concurs, domnule Stancu? spune Andrei. Ce îndrăzneală pe el să pună o asemenea întrebare!

— Da, răspunde domnul Stancu. Vor fi două concursuri. Cîştigătorii primului concurs vor fi aceia care vor face cele mai bune distincţii.

— Şi-al doilea concurs? întreabă Barbu.

— Despre acesta vă voi spune mai multe mai tîrziu, răspunde domnul Stancu.

— Domnule Stancu, eu nu ştiu ce este o distincţie, spune Matei.

După aceea Matei se întoarce să vorbească cu Ştefan. Nu-l mai ascultă pe domnul director.

— Mai întîi spuneţi-mi voi ce credeţi că este, spune domnul Stancu.

Diana ridică mîna.

— Faci o distincţie cînd poţi spune un lucru separat de altul, spune ea, cu mîna încă în sus. Apoi o lasă jos.

Lidia îşi freacă nasul cu dosul palmei şi spune:

— Faci o distincţie cînd deosebeşti un lucru de altul.

Doamna Velicu îi dă un şerveţel să-şi şteargă nasul.

— Faci o distincţie, spune Ion, cînd arăţi că două lucruri sînt diferite.

— Facem o distincţie cînd arătăm de ce un lucru nu seamănă cu altul, spune şi Alexandru.

— Asta *eu* am spus-o, spune Ion scărpinîndu-se în cap.

— Nu, spune Alexandru, ce-am spus eu era altceva decît ce-ai spus tu.

Îmi zic în sinea mea: „Sînziano, poate acum pricepi ceva mai bine ce înseamnă să faci o distincţie, dar cu siguranţă nu ştii ce înseamnă să faci o distincţie *bună*“.

2

Acasă mă duc drept spre bucătărie. O găsesc pe sora mea, Cristiana, căutînd ceva de mîncare în frigider.

— Cristiana, îi spun, vom avea un concurs ca să vedem cine face cea mai bună distincţie.

Cristiana are obrajii umflaţi cu mîncare. Arată ca o veveriţă.

— Ştii ceva despre distincţii? o întreb.

— Ştiu o poveste, spune Cristiana. Poate este despre distincţii.

— Te rog, spune-mi-o!

Cristiana înghite mîncarea şi spune:

— Bine. Odată, demult, erau două surori gemene. Ele se numeau Irina şi Arina. Semănau ca două picături de apă.

— Aha, înţeleg. Problema este cum să le deosebim. Iar rezolvarea e cu ajutorul numelor lor.

— Taci din gură, Sînziana! Lasă-mă să termin povestea. De ziua lor, părinţii i-au dăruit Irinei un ponei mare şi roşu, iar Arinei o răţuşcă albă. Dar gemenele nu puteau deosebi animalele, aşa că părinţii au pus o fundă albastră la gîtul poneiului şi una verde la gîtul răţuştei. După asta ele au putut să le deosebească perfect.

— Cristiana, strig eu, ce poveste fără noimă! Cum poate ea să mă lămurească ce este o distincţie bună?

— Poate că o să te lămurească ce *nu este* o distincţie bună.

Clatin din cap.

— Cristiana, dacă ei le puneau o panglică albastră Irinei şi una verde Arinei, le-ar fi deosebit astfel chiar *pe ele*, nu-i aşa? Atunci de ce nu a mers la fel de bine cu poneiul şi răţuşca?…

Cristiana doar m-a privit, de parcă ar fi vrut să spună: „De ce-o fi trebuit să am o soră atît de prostănacă?“.

3

Tata îmi zugrăveşte camera cu rola iar eu îl ajut. Îi stau în cîrcă şi-mi ţin braţele în jurul gîtului său.

— Tată, zic eu, la şcoală o să avem un concurs.

— A, spune el, vreo întrecere, cine este cel mai bun la mîzgăleli?

Se apleacă să vopsească lîngă podea şi aproape că-i alunec din spinare. Îl bat uşor cu pumnul şi-i spun:

— Ah, nu, tată! Este o întrecere de *gîndire*. Trebuie să vedem cine poate face cea mai bună distincţie. Cîştigătorul va apărea la televizor.

Tata îşi înmoaie rola în vopsea.

— Să apari la televizor, spune el, asta da distincţie — o onoare, aş zice.

Îmi dau drumul să alunec din spinarea lui şi, cu mîinile în şolduri, îi spun:

— Tată, nu pricep *o boabă* din ce spui.

— Regret, spune el. Îşi ia pensula şi începe să vopsească pervazul.

Învîrtesc rola în vasul cu vopsea. Încerc să dau şi eu pe perete. Vopseaua îl stropeşte pe tata din cap pînă-n picioare.

— Sînziana! spune el.

Pun imediat rola la locul ei.

4

Pe fratele meu îl cheamă Radu. Este la liceu. Sora mea Cristiana este într-a şasea.

Radu este mereu zbîrlit şi cu părul în ochi. Poartă mereu aceiaşi adidaşi, blugi şi acelaşi tricou. Nu cred că şi le schimbă vreodată.

Trec prin hol spre baie, să mă spăl. Deodată Radu ţîşneşte dintr-o debara. Poartă o mască fioroasă, cu dinţi lungi şi ascuţiţi, şi îşi agită ghearele spre mine. Doamne, ce sperietură trag! O rup la fugă ţipînd, înapoi la tata. Mă ascund sub învelitoarea pe care el o întinsese pe jos ca să protejeze mocheta.

— Hei, spune tata, cred că un cîine de pripas s-a aciuat cumva prin casă. Este sub învelitoare. Marş potaie, marş de-aici!

Mă tîrăsc afară şi tata-mi spune:

— A, Sînziana, deci *tu* erai! Ce făceai *tu* acolo, dedesubt?

De parcă nu ştiuse de la bun început!

Tata mă saltă în aer şi-şi freacă barba ţepoasă de faţa mea. Eu rîd, chicotesc şi mă zbat ca să scap din mîinile lui.

— Mămico! ţip eu şi fug ca din puşcă afară din cameră, pe hol. Chiar atunci uşa de la debara se deschide şi Radu sare iar la mine, agitîndu-şi iar ghearele lui drăceşti. Doamne, oare toţi fraţii or fi la fel?

— Radule, îi spun, poţi să-mi spui şi mie ce este o distincţie? Trebuie să aflu!

— Du-te şi întreab-o pe mama, că şi-aşa te caută, a fost tot ce mi-a zis el.

Mă duc jos la bucătărie.

— Mămico, m-ai chemat?

Se apleacă şi mă îmbrăţişează, şoptindu-mi la ureche:

— Sigur că da.

Deodată încep să mă gîndesc la ce şcoală să mă duc. „Dar dacă şcoala la care sînt nu mă vrea? Şi dacă ei nu mă vor, oare trebuie să mai rămîn?“

„Şi de ce ar *trebui* să te vrea?“, mă întreb. „Tu nu răspunzi niciodată la ore. Nici măcar nu pui întrebări. Nu *faci* nimic. Dacă ar fi o gîscă în clasă, la fel s-ar purta. Eşti nefolositoare ca o gîscă.“

„Nefolositoare ca o gîscă.“ Îmi place cum sună. Hei, aş putea să inventez o poveste cu ea, care să se cheme *Gîsca nefolositoare*. Ar fi despre o gîscă mică, de care nu are nimeni nevoie.

Încep să mă gîndesc la povestea mea. Oare cum aş putea s-o născocesc mai bine?

Capitolul al patrulea

1

— *Cioc! Cioc-cioc!* Auziţi, iar e ciocănitul acela!

Ilinca fuge la uşă. O deschide larg şi se dă huţa pe clanţă.

Domnul Stancu e chiar acolo şi, coborîndu-şi privirea spre ea, spune:

— Uşa nu e leagăn!

Apoi intră în clasă. Costum maro. Pantofi maro. Cravată maro.

El se uită la noi. Noi la el.

El nu scoate nici o vorbă. Nici noi.

Mi se taie respiraţia. Oare ce ne va spune? Că întrecerea s-a anulat? Că s-a sfîrşit cu şcoala? Că s-a sfîrşit *cu toate*?

Într-un tîrziu rosteşte:

— Bine, cine îmi spune ce este o distincţie?

Ion spune:

— Este atunci cînd spunem că un lucru nu este un alt lucru.

— Poţi să-mi dai un exemplu? întreabă domnul Stancu.

Mîna Ilincăi ţîşneşte imediat în sus.

— Uşa nu este leagăn, spune ea.

Domnul Stancu zîmbeşte. Acum zîmbeşte de-adevăratelea.

Cînd se întoarce să plece, se împiedică de piciorul tablei. Cutia cu cretă dă să cadă. Domnul Stancu încearcă să o oprească, dar mai mult o loveşte. Cutia se răstoarnă şi tot praful de cretă cade pe costumul său. Arată ca un zugrav!

Domnul Stancu scutură praful alb de pe costum. După plecarea lui, Ilinca începe să chicotească. Doamna Velicu îi spune:

— A fost un accident. Nu e frumos să rîzi de cineva căruia i se întîmplă un accident.

— Într-adevăr Ilinco, spune Diana, nu a fost nimic de rîs.

Îmi spun în sinea mea: „*Nu este frumos. Nu e de rîs.* Or fi şi astea distincţii? Sînt atît de nelămurită! *Încă* nu ştiu ce e o distincţie!“

2

Este a doua zi şi sînt din nou la şcoală. Sofia şi cu mine ajungem primele. Găsim două scaune puse spate în spate, pe care însă noi ne aşezăm faţă în faţă.

Sofia mă priveşte. Pentru prima dată bag de seamă că ea are ochii viorii.

— Sînziana, ce e dincolo de şcoală? spune ea.

Pare o întrebare prostească, dar Sofia pare serioasă.

— Cred că e oraşul, răspund eu.

— Şi ce e dincolo de oraş? întreabă ea.

— Restul ţării, spun.

— Bine, ţara este pe Pămînt, dar dincolo de *el* ce-i? mai întreabă ea.

— Restul planetelor şi stelelor, răspund. Ce-i dincolo de Pămînt? Păi dincolo de Pămînt este totul.

— Şi dincolo de tot? vrea ea să ştie.

Îi privesc îndelung cărarea şi ochii viorii.

Ceilalţi copii se învîrtesc pe lîngă noi prin clasă, dar noi stăm acolo încremenite. „Ce este dincolo de cer?“ mă întreb. „Şi, orice-ar fi, *oare ce se află şi mai dinapoi?*“

Apoi îmi amintesc cît de împrăştiată am fost ieri. Care-o fi fost cuvîntul acela care i se potrivea Sofiei? Deşteaptă? Nu. *Isteaţă?* Nu. Inteligentă? Nu.

Care *e* cuvîntul?

3

După ore, mama are de mers la cumpărături şi ne ia cu ea în maşină, pe Cristiana şi pe mine.

Cînd trecem de calea ferată, o zăresc pe Sofia. Stă pe un scăunel în mijlocul pajiştii pline de iarbă înaltă. Departe, departe în spate este o casă veche şi mare, cu ferestre întunecate şi cu o verandă mare şi întunecoasă de jur-împrejur. Sofia scrie ceva în carneţel. Într-o clipită o pierd din ochi.

— Ei, Sînziana, spune mama, te-ai mai gîndit dacă vrei să te duci la altă şcoală?

— Care şcoală? întreb eu.

— O şcoală particulară, spune ea. Este condusă de un prieten al tatei. Poate că o să te descurci mai bine acolo. Oricum tu alegi.

Nu spun nimic. Ce pot spune?

Şi-apoi, ce înseamnă cînd cineva îţi spune: „Tu alegi“?

4

Dacă mă uit pe fereastră, pot vedea cum cad frunzele din copaci.

Îmi spun: „De ce oare lucrurile cad întotdeauna *în jos*? De ce nu cad niciodată *în sus*?“

Mă gîndesc la copacii aceştia desfrunziţi, cu mormane de frunze pe pămînt, în jurul lor. Apoi, dintr-o dată, frunzele încep să plutească în sus. Se prind acum din nou de ramuri! Şi în loc să fie roşietice, galbene sau cafenii, sînt iarăşi verzi!

Îi povestesc lui Ion la ce mă gîndesc. El spune doar atît:

— Poate timpul să meargă înapoi?

Ce întrebare prostească mai e şi *asta*?

5

Azi doamna Velicu ne arată cum acţionează un magnet. El poate mişca bucăţele de fier fără să le atingă! Mă întreb cum o putea să le mişte de la o distanţă ca asta.

— Doamnă învăţătoare, spun, şi eu pot să-mi mişc mîinile şi picioarele fără să le ating.

— Vrei să spui că nu trebuie decît să te gîndeşti că vrei să-ţi mişti braţul şi el se mişcă? spune ea.

Am dat din cap că da. Îmi zic: „Deci aşa îmi funcţionează mintea! Ca un magnet!“

Nu spun nimănui ideea mea. Ar rîde de mine.

Capitolul al cincilea

1

Aseară, tanti Maria ne-a făcut o vizită. La plecare ne-a dat, lui Radu, Cristianei şi mie, cîte 100 de lei.

După aceea, Radu ne-a luat pe amîndouă şi ne-a întrebat:

— Vreţi să vedeţi ceva ce n-a văzut nimeni pe lumea asta şi nici n-o să mai vadă vreodată?

— Zău, Radule, vorbeşti serios? a spus Cristiana.

— Să văd! Să văd! am spus eu.

— Nu vă grăbiţi aşa, a spus Radu, o să vă coste pe fiecare cîte 100 de lei.

I-am plătit cu banii primiţi de la tanti Maria şi l-am privit amîndouă cu toată atenţia. El a scos dintr-un buzunar al blugilor o nucă, iar din celălalt un cleşte. A spart nuca şi i-a scos miezul.

— Vedeţi? a spus el, ţinîndu-l bine, *nimeni* nu a mai văzut pînă acum miezul ăsta.

Eu şi Cristiana ne-am privit una pe alta. Trebuia să admitem că nimeni înaintea noastră nu mai văzuse acel miez de nucă.

Apoi, brusc, el şi-a vîrît miezul în gură şi l-a mîncat.

Cristiana şi cu mine ne-am uitat una la alta. A trebuit să recunoaştem că *nimeni* nu va mai vedea vreodată acel miez de nucă.

Nu i-am spus nimic lui Radu. Ne-am dus direct la culcare.

— Trebuie să recunoşti, Cristiana, că a fost o experienţă-unică-în-viaţă, a strigat el în urma noastră.

— Mare brînză! i-a răspuns Cristiana.

Dar eu am spus:

— A meritat 100 de lei, Cristiana. Ce-am văzut noi a fost ceva ce nimeni n-a mai văzut pînă acum şi nici n-o să mai vadă nimeni vreodată!

2

La şcoală avem zilnic o oră de odihnă, după prînz.

Doamna Velicu lasă jaluzelele şi stinge lumina. Noi ne întindem pe saltele. Avem voie să vorbim încet, dar fără să ne certăm.

Doamna Velicu îşi duce degetul la buze, cam aşa:

— Gata, acum este *oră de odihnă* pentru toţi! Şşş!

Matei şi Ştefan se gîdilă unul pe altul. Chicotesc încontinuu. Doamna Velicu se încruntă la ei şi amîndoi se potolesc.

Alexandru îşi scoate degetul din gură şi-i spune doamnei Velicu:

— Spuneţi-ne o poveste, doamnă, vă rog!

— Odihneşte-te Alexandru, nu-ţi trebuie acum poveşti!

— Ba da, spune el, zău că-mi trebuie!

Îşi bagă degetul în gură. Şi-l va scoate iar cînd se va sfîrşi ora de odihnă. Aşa-i place lui.

— Doamnă, spune Ion, noaptea trecută am văzut pe cer luna împreună cu o stea. Nu mai era nimic altceva.

— Şi eu, spune Diana. Luna era ca o aşchie de argint.

— Doamnă, spune Alexandru, nu ştiţi vreun cîntec despre stele?

Doamna Velicu zîmbeşte oarecum, iar noi ne strîngem în jurul ei rugînd-o:

— Cîntaţi-ne! Cîntaţi-ne!

Şi ea ne cîntă:

Licări, licări, mică stea —
Ce eşti tu să ştiu aş vrea.
Aşa sus, deasupra nopţii,
Pari un diamant al bolţii.
Licări, licări, mică stea —
Ce eşti tu să ştiu aş vrea.

Eu stau lîngă doamna Velicu în timp ce ne cîntă. După ce termină, îmi pun capul pe genunchii ei.

Sofia şi Diana se privesc zîmbind. Este aşa de bine cînd prietenii sînt prieteni de-adevăratelea!

Lidia îşi freacă nasul şi spune:

— Luna este o stea, aşa că erau *două* stele.

Diana îi răspunde pe loc:

— Nu, nu-i adevărat! Luna *nu este* o stea! Soarele-i o stea, dar luna nu!

Pînă la sfîrşitul orei de odihnă nu mai scoate nimeni o vorbă.

3

Andrei spune:

— Doamnă învăţătoare, putem continua concursul? Aş vrea să apar la televizor.

— Bine, răspunde doamna Velicu. Poţi să faci o propoziţie care să conţină cuvîntul *distincţie*?

Andrei se gîndeşte puţin, apoi clatină din cap.

— Dar o propoziţie în care să fie folosit cuvîntul *a distinge*?

Andrei spune:

— „Pompierul foloseşte apa pentru a distinge focul."

Apoi doamna Velicu vorbeşte încetişor cu Andrei cîteva minute. Poate că-i explică cum e cînd apari la televizor.

— Doamnă, spune Alexandru, facem distincţie cînd spunem *nu este* sau *nu sînt*.

Doamna Velicu scrie pe tablă „nu este" şi „nu sînt". Apoi îi cere lui Alexandru un exemplu.

— „Luna *nu este* o stea", spune el, „şi lunile *nu sînt* stele".

— Foarte bine, Alexandru, spune doamna Velicu. Altcineva?

— Poţi să faci o distincţie cînd începi cu *nici*. De exemplu „*Nici* o lună nu e stea", spune Diana.

Doamna Velicu scrie pe tablă şi exemplul Dianei.

— Dar „Lunile *sînt diferite* de stele" cum este? întreabă Ion.

Doamna Velicu scrie şi propoziţia lui pe tablă.

— Altcineva? întreabă ea.

Nimeni nu mai spune nimic.

— Ne-am descurcat bine, spune Diana. Am găsit patru feluri diferite de a face distincţii.

— Am *distins* patru feluri de a face distincţii, spune Sofia.

Încerc să mă gîndesc la cuvîntul acela potrivit pentru ea. „Diana este isteaţă, dar Sofia este..." Degeaba, nu merge. *Care este cuvîntul* care i se potriveşte? Mă gîndesc la părul ei negru şi lung, la ochii ei viorii, dar în zadar. Nu pot să dibuiesc cuvîntul potrivit.

4

Cu vîrful creionului am făcut pe hîrtie un semn mic de tot. Doar un punct.

Dacă mişc punctul el se face o linie. „Oh“, îmi spun, „un punct în mişcare dă o linie!“

Apoi ridic hîrtia şi mi-o apropii de ochi. „Dar o linie în mişcare ce dă?“ mă-ntreb.

Ilinca îmi spune:

— Sînziana, nu-i aşa că domnul Stancu e *cineva*?

— Sigur că da, răspund.

— E aşa de *înalt*! mai spune ea. Cum îţi explici că este atît de înalt?

— Cred că e aşa pentru că are capul foarte departe de picioare, spun eu.

Ilinca rămîne mută de uimire.

— Sînziana, mă întreabă Andrei, cîte picioare are un cîine?

— Patru.

— Nu, are opt, spune Andrei. Două picioare stîngi, două drepte, două în faţă şi două în spate. Adună-le singură! Două şi cu două şi cu două şi cu două fac opt.

Le adun şi eu în gînd. Fac opt.

— Dar cum se face că arată de parcă ar avea numai patru? întreb eu.

5

La sfîrşitul orelor, doamna Velicu zice:

— Lidia vrea să ne spună ceva.

Ce s-o fi întîmplat? Devenim cu toţii foarte atenţi.

— Trebuie să mă mut la altă şcoală, spune ea. Nu chiar acum, însă curînd.

— Nu! Nu se poate! exclamăm noi.

— O să ne fie dor de tine, Lidia, spune Sofia.

Eu îmi zic: „Şi mie o să-mi fie dor de ea“. Şi, privindu-i faţa, înţeleg că şi ea o să ne ducă dorul. „Dar dacă eram *eu* cea care pleca? I-ar fi fost cuiva dor de mine? Dacă aş pleca, ar fi ca un strop de lapte prelins dintr-o sticlă plină. Nici nu s-ar băga de seamă că am plecat“.

Aş vrea să mă duc la Lidia şi s-o îmbrăţişez, dar nu mă duc.

Seara, înainte de culcare, plîng puţin, fără să ştiu bine de ce.

Capitolul al şaselea

1

Azi de dimineaţă, doamna Velicu ne-a spus că vom pregăti o scenetă pentru serbarea şcolii. Cînd a împărţit rolurile eram sigură că mie nu-mi va da nici unul.

— Şi acum, Sînziano, iată rolul tău, a spus ea.

„Iu-hu-hu! Ura! Joc în piesă!“ m-am bucurat în sinea mea.

— Tu vei fi uşa, a spus dînsa.

Înainte să pot scoate o vorbă, l-am auzit pe Andrei:

— Doamnă Velicu, pot s-o trîntesc?

Asta îmi mai lipsea!

Şcoala — cîh!

2

La ora mesei m-am aşezat de una singură într-un colţ. Stăteam cu spatele la ceilalţi ca să nu mă vadă nimeni cum îmi curg lacrimile pe sandviş.

După ore, cînd am ajuns acasă, totul era bine şi frumos. M-am aşezat în balansoarul meu, mi-am îmbrăţişat crocodilul de pîslă şi am început să mă dau huţa.

„Sînzi“ mi-am spus, „eşti *la ananghie*! Ia gîndeşte-te tu bine! Ai de gînd să rămîi în şcoala asta prăpădită sau ai de gînd să te muţi?“

M-am mai legănat puţin şi mi-am zis: „Sînzi, ar trebui să-ţi pui nişte întrebări *serioase*“. Şi chiar aşa am şi făcut. Sau cel puţin am încercat. Ba chiar am încercat să le şi dau răspuns. Iată întrebările pe care mi le-am pus şi răspunsurile date:

„Cum te simţi?“ — Nenorocită! Nu ştiu pe ce lume sînt.

„Ce ai de gînd să faci acum?“ — Acum? Nimic. Să stau şi să mă gîndesc, poate. Doar să stau aici, să mă legăn şi să mă întreb despre mine şi despre şcoală.

„Cît de sigură te simţi?“ — Nu prea mult.

„De ce anume te îndoieşti?“ — Dacă asta e şcoala care mi se potriveşte.

„Ce lucruri ai reţinut din clasă?“ — Am reţinut:

— Poza cu şopîrla care-şi ţine ochii pe jumătate închişi, pe care doamna Velicu a pus-o deasupra tablei.

— Ochii viorii ai Sofiei.

— Ce corectă e doamna Velicu *de obicei.*

— Felul zgomotos în care Lidia îşi suflă nasul.

— Cum miroase tabla după ce este ştearsă.

— Cum nu scot eu nici o vorbă la ore.

— Că toţi copiii din clasă au totdeauna dreptate, iar eu greşesc totdeauna.

— Ce deşteaptă este Diana şi ce urît se uită la Ilinca.

— Razele oblice ale soarelui după-amiază tîrziu.

— Că Barbu ciupeşte pe oricine se aşază lîngă el.

— Gălăgia din curtea şcolii.

— Liniştea din orele de odihnă, cu Alexandru care îşi suge degetul şi se înfăşoară cu pătura.

— Cum ne îmbrăcăm să plecăm la sfîrşitul zilei.

— Cum strîngem înainte de plecare resturile de hîrtie de la decupaje.

— Cît de nesuferit poate fi Andrei uneori.

— Cum în jumătatea de zi cît stau la şcoală mi-e gîndul acasă şi cum jumătatea de zi cît sînt acasă mă gîndesc la şcoală.

„Cînd eşti la şcoală, ce te întrebi cel mai des?“

— *De ce sînt aici?* şi *Este acesta locul care mi se potriveşte?*

„Ce vrei tu de-adevăratelea?“

— Hai să recunosc! Sînt o nimeni. Nu sînt bună decît să joc rolul unei uşi! Aş vrea să fiu tratată ca o persoană.

„Asta-i tot?“

— Nu, *nu* e tot. *Aş vrea să fiu cineva!* Nu *orice* şi nu *oricine.* Chiar *cineva*!

Tocmai atunci Radu a venit în fugă şi mi-a cerut împrumut creioanele colorate. Nici n-a aşteptat răspunsul. Le-a înhăţat şi a fugit.

Ah, fraţii ăştia! Toţi sînt la fel! Sau cel puţin al meu aşa este!

3

Ieri a plouat. Azi sînt băltoace.

În curte, Andrei strigă după mine:

— Hei, Sînziana, ai pantofi noi?

— Da, răspund.

— Iau apă?

— De unde să ştiu eu? îi răspund.

— Intră în băltoacă! îmi spune el.

Stau în băltoacă.

— Da, iau apă, îi spun.

Se-ntoarce şi le strigă celorlalţi:

— Sînziana are nişte pantofi noi care iau apă! Sînziana are pantofi noi care iau apă!

Cum de mi se întîmplă numai mie asemenea lucruri?

Există numai un singur fel de-a mă simţi mai bine. Mă gîndesc la Puf Colorat. Are nişte ochi verzi atît de frumoşi, şi urechi lungi şi albe, şi o codiţă mică neagră. Repede — să scornesc un morcov ca să-l hrănesc. Poftim Puf Colorat! Nu-i aşa că e *bun*?

Capitolul al şaptelea

1

E ora de odihnă. Toţi copiii stau întinşi pe saltele. În afară de mine. Eu stau ghemuită.

Sînt pe cale să aţipesc. Gîndurile îmi zboară departe de clasă.

Mă gîndesc la un studiou de televiziune. Stau în faţa Sofiei şi ghiciţi ce se întîmplă? Sîntem în emisie!

Mai mult, îi pun Sofiei întrebări! Îi iau *un interviu*. Vă daţi seama?

— Sofia, întreb, de ce mergem la şcoală?

— Tu de ce crezi?

— Nu-i cinstit, Sofia! spun eu. Ziceam că *eu pun* întrebările şi că *tu răspunzi.*

— Bine, spune Sofia. Am să-ţi spun de ce *credem* noi că mergem la şcoală. Mergem pentru că este singurul loc unde putem primi o educaţie.

— Păi, zic eu, asta-i *adevărat*, nu-i aşa?

Sofia se strîmbă.

— Vreau să ştiu care este înţelesul lucrurilor, spune ea, şi cred că învăţ nu numai la şcoală, ci oriunde aflu ce înseamnă ele.

Cineva mă bate pe umăr şi-mi şopteşte:

— Sînziana, ora de odihnă s-a terminat.

Era doamna Velicu. Tocmai cînd Sofia era gata să-mi spună de ce mergem la şcoală! Oh, de ce nu m-o fi lăsat aşa aţipită încă puţin?

Apoi îmi spun: „Oricum, a fost un vis frumos! Este exact ce vreau, să fiu prietenă cu Sofia şi să stau de vorbă cu ea". Şi-mi mai spun: „Şi ce dacă se-ntîmplă la televizor, în faţa întregii lumi! Cui îi pasă?"

2

— Bine, spune doamna Velicu, sînteţi gata cu distincţiile voastre?

Unii dintre noi spun da, alţii spun nu, iar unii nu spun nimic.

Lidia e prima care ridică mînă să fie numită.

— Cotletul de miel nu-i totuna cu cotletul de porc, spune ea. Cred că atunci cînd ne-a spus distincţia ei, toţi ceilalţi s-au hotărît să o urmeze.

Doamna Velicu scrie propoziţiile pe tablă, cu numele în dreptul fiecăruia. Cam aşa:

Şcoala nu e locuinţă. (Barbu)

Pielea de găină şi fulgii nu-s totuna. (Ştefan)

Cînd n-ai veşti, veştile-s bune. (Paula)

Numerele pare sînt diferite de cele impare, dar nu ştiu cum să le separ. (Matei)

Oamenii nu sînt lucruri. (Raluca)

A număra nu este totuna cu a măsura. (Alexandru)

Caii de mare nu sînt cai. (Ilinca)

Schimbarea nu înseamnă îmbunătăţire; creşterea da. (Ion)

„Capra cu trei iezi“ nu este „Punguţa cu doi bani“. (Andrei)

Eu nu sînt Matei. (Toma)

Lucrurile nu sînt întotdeauna ce par a fi. (Diana)

Mama nu poate fi tata. (Sofia)

Tocmai cînd doamna Velicu termină de scris propoziţia Sofiei, domnul Stancu trece pragul uşii, fără a mai ciocăni. Se duce în vîrful picioarelor pînă în spatele clasei şi se aşază pe un scaun liber. Scaunul face „S-C-Î-R-Ţ“ şi domnul Stancu se ridică imediat. Toţi ne întoarcem şi-l privim.

— Doamnă, Sînziana nu a spus nici o propoziţie, zice Andrei.

Îmi vine să-l omor.

— Ne spui şi tu o distincţie, Sînziana? mă întreabă doamna Velicu.

Eu clatin din cap că nu.

Domnul Stancu se duce la tablă şi face cîte o stea mare în dreptul numelor „Andrei“, „Alexandru“ şi „Raluca“. Apoi spune:

— Cîştigătorii, Andrei, Alexandru şi Raluca, vor participa la emisiunea televizată.

Andrei vede că am lacrimi în ochi. Nu se sfieşte, totuşi, să mai toarne gaz peste foc.

— Nu poţi cîştiga un concurs dacă nici măcar nu participi la el, Sînziano, adaugă el.

Deştept mai e! Îi arăt eu *lui* într-o zi, numai s-aştepte şi-o să vadă!

Apoi o aud pe Diana spunîndu-şi:

— Prin ce or fi propoziţiile *lor* cele mai bune?

3

Bine, pot să trec peste emisiunea televizată. De la ce mai aştept vreo mulţumire? De la piesa pentru serbare în care eu sînt uşă? Of, Doamne!

Ce trebuie oare să aleg — să rămîn în şcoala asta, ori să mă duc în alta? Mă gîndesc că mama şi tata *ar vrea* să merg la altă şcoală. Dar asta ar însemna să le părăsesc pe Sofia şi pe Diana, şi pe doamna Velicu, şi pe ceilalţi.

Iar dacă rămîn ştiu ce se va întîmpla: am să repet clasa întîi, aşa cum era gata s-o păţesc la grădiniţă.

Oh, ce să fac?

4

Unele lucruri merg mai bine, altele mai rău.

Ca ieri după-amiază, cînd ieşeam de la şcoală şi Andrei m-a întrebat:

— Hei, Sînziana, îl iubeşti pe tatăl tău?

— Sigur, am răspuns.

Apoi s-a apucat să strige celorlalţi:

— Hei, fiţi atenţi! Iată o fată care spune că este îndrăgostită de tatăl ei!

Asta era prea de tot. Apoi, azi după-amiază m-a încolţit iar:

— Îl iubeşti pe tatăl tău, Sînziana? a vrut el să ştie.

— Nu, am răspuns. Şi mi-am zis: „Asta o să-l potolească".

— Oo, a început el să strige, am să-i spun lui taică-tău că ai spus că nu-l iubeşti!

Am simţit că-mi vine să intru în pămînt şi să stau ascunsă acolo o săptămînă.

Capitolul al optulea

1

Diana, Sofia şi cu mine mergem la şcoală împreună. Mă simt aşa de fericită cu ele! Sînt norocoasă că-mi sînt prietene!

Diana şi Sofia se ţin de mînă. E aşa de frumos cînd prietenii sînt cu adevărat prieteni. Ştiu că am mai spus-o. Dar tot mă mai gîndesc la asta. Este un alt secret al meu, dar nu unul îngrozitor.

2

Mai tîrziu, la şcoală, după ce ne-am potolit, doamna Velicu ne spune:

— Deci, cum denumim o propoziţie care arată că ceva *nu este* altceva?

— O DISTINCŢIE, răspundem toţi o dată.

— Şi cum vom numi o propoziţie care arată că unele lucruri *nu sînt* altele?

— O DISTINCŢIE, răspundem în cor.

— Şi dacă o propoziţie începe cu cuvintele *nici unul*, cum o vom numi? întreabă doamna Velicu.

— O DISTINCŢIE, spunem noi.

— Şi dacă spunem că ceva e *diferit* de altceva, ce va fi?

— O DISTINCŢIE, spunem iarăşi.

— Foarte bine, spune doamna Velicu.

Raluca ridică mîna şi spune:

— Doamnă, tot vorbim despre faptul că unele lucruri *nu sînt* altele. Dar de ce nu vorbim niciodată şi despre faptul că unele lucruri *sînt* altele?

— Iată o întrebare bună, spune doamna Velicu. Poate cineva să-i dea o mînă de ajutor?

Andrei îşi coboară mîna zicînd:

— Spunem *sînt* atunci cînd lucrurile sînt la fel. Ca atunci cînd spun „Puştii sînt copii", întrucît cuvintele „puşti" şi „copil" înseamnă acelaşi lucru. Apoi ridică iarăşi mîna.

Alexandru îşi înfundă gîtul între umeri şi zice:

— Noi spunem *sînt* cînd lucrurile aparţin unei mulţimi. De pildă aş putea spune „Toţi cei prezenţi aici *sînt* în clasa întîi".

Barbu întreabă:

— Şi doamna Velicu? dar Alexandru nu-i răspunde.

— Spunem *sînt*, intervine Ion, cînd lucrurile *aparţin* cuiva. De exemplu spun „Aceste pietricele sînt ale mele", fiindcă îmi aparţin. Sau spun „Lămîile sînt galbene", deoarece culoarea galben aparţine lămîilor.

Sofia spune şi ea:

— Nu sînt aşa de sigură că ai dreptate, Ioane.

— Arată-mi unde greşesc, spune el.

— În felul în care te exprimi, continuă Sofia. Pietricelele sînt *în proprietatea* ta, dar galbenul este *o proprietate* a lămîilor. Eu înţeleg altfel lucrurile. Cînd spun „Lămîile sînt galbene", înţeleg că ele sînt *exemple* de lucruri galbene.

— Are dreptate, Ioane, spune Diana. Este ca şi cum aş spune „Alexandru şi Lidia sînt elevi", ceea ce înseamnă că Alexandru şi Lidia sînt exemple de elevi.

— Şi doamna Velicu este un *exemplu* de învăţătoare, spune Lidia.

Doamna Velicu nu spune nimic. Doar scrie pe tablă ce se spune, iar noi toţi o privim fix o clipă.

3

Acum sînt acasă, în balansoarul meu.

„Am învăţat multe lucruri azi", îmi spun. „Acum ştiu ce să înţeleg cînd folosesc cuvintele *este* şi *sînt*."

Deodată, însă, îmi vine în minte propoziţia „Andrei este un şobolan".

Îmi spun: „Cum se poate? Andrei nu este un membru al mulţimii şobolanilor. Şi totuşi el *este* un exemplu de şobolan, fiindcă mereu îmi este frică să nu se repeadă la mine să mă muşte".

Mă întreb dacă acesta nu e un alt fel în care pot fi folosite cuvintele *este* şi *sînt*.

Continui să mă legăn şi mă cuprinde visarea. Îmi închipui o lume în care toţi sînt şobolani. Mă visez iarăşi în clasă. Doi şobolani se uită înăuntru.

Îl aud pe unul din ei spunînd:

— Uită-te, ăştia nu sînt şobolani, sînt oameni!

— Da, cu excepţia lui Andrei, adaugă celălalt.

Ca să cunoşti pe cineva, cred că trebuie să fii unul ca el.

4

— Diana, spun eu, nu-mi amintesc ce distincţie ai făcut tu!

— „Lucrurile nu sînt totdeauna ceea ce par a fi", îmi aminteşte ea.

— Da, da! spun. Acum îmi amintesc. Dar foarte multe lucruri sînt tocmai ceea ce par a fi.

— De pildă? întreabă ea.

— Soarele! zic eu. Noi îl vedem urcînd dimineaţa şi coborînd seara. Şi chiar aşa cum vedem se întîmplă şi în realitate.

— Oare? întreabă ea. Îşi ia apoi creioanele şi începe să coloreze.

Uneori mă întreb dacă Diana este într-adevăr deşteaptă aşa cum pare. Oricine *vede* soarele străbătînd cerul. Oricine *ştie* că aşa este. Oare ea nu ştie că *a vedea înseamnă a te încredinţa*?

5

Scaunul Lidiei a fost gol toată ziua. Mă întreb dacă o fi la noua şcoală şi dacă acolo o fi fericită. Îmi amintesc cît de furioasă era cînd Andrei o trăgea de cozi. Şi ce mîndră a fost de picturile ei făcute cu degetul.

Mi-e dor de ea.

Capitolul al nouălea

1

În dimineaţa asta un autobuz şcolar a fost lovit de o maşină. Cîţiva copii au fost zdruncinaţi, dar nimeni nu a fost grav rănit.

— Mă bucur că nu eram în autobuzul acela, spune Ştefan.

— Şi eu, spune Matei. Hai să vedem ce motive de bucurie mai avem.

— Sînt bucuros că acasă am întotdeauna ce mînca, spune Toma.

— Eu sînt bucuros că am un pat frumos şi călduros, spune Barbu.

— Eu sînt bucuros că sînt aşa deştept, adaugă Andrei.

Sofia priveşte în jos. Apoi întreabă:

— Este oare drept să ne lăudăm cît de îndestulaţi sîntem, cînd există copii care merg la şcoală flămînzi?

— Şi cînd există copii bătuţi? spune Diana.

— Şi copii care au nevoie de operaţii medicale pe care părinţii nu şi le pot permite? adaugă Ion.

— Şi copii care sînt făcuţi de rîs fără să fie vinovaţi? spune Alexandru.

Ce mult mi-ar fi plăcut să fi rostit eu cuvintele spuse de Alexandru.

2

— Este o întîlnire cu părinţii la şcoala cealaltă, spune tata. N-ai vrea să facem o vizită şi să vezi cum ţi se pare?

„N-am să trec anul ăsta", îmi zic eu. „Am să rămîn sigur repetentă. Andrei este un şobolan. Diana şi Sofia se înţeleg mai bine între ele decît cu mine."

— Desigur, ar trebui, îi răspund tatei.

Ce mai contează? Schimbarea şcolii nu înseamnă îmbunătăţirea situaţiei. Sînt exact ceea ce Radu îmi spune mereu: „o mică neroadă". Numai bună să joace rolul uşii!

3

Toate astea se întîmplau ieri. Azi dimineaţă, lomnul Stancu intră în clasă fără să bată la uşă. mbrăcat numai în albastru. Toţi încremenim.

— Bună ziua, copii! spune el.

— Bună ziua, domnule director, răspundem noi.

— Doamna învăţătoare mi-a spus că puteţi face ropoziţii cu *este* şi *sînt*. E foarte bine. Sînt mîndru le voi!

Noi nu scoatem o vorbă.

„Bine", îmi zic, „asta este vestea cea bună, are-i acum vestea cea rea?"

— Folosim cuvintele *este* şi *sînt* ca să facem egături, spune domnul Stancu, aşa cum folosim *nu ste*, *nu sînt* şi *nici unul* ca să facem distincţii.

— E adevărat, spune Andrei, am descoperit asta ieri.

— Bine, spune domnul Stancu, iată despre ce este vorba. O să avem încă un concurs. De data aceasta cîştigătorii vor fi cei care vor construi cele mai bune propoziţii folosind cuvintele *este* şi *sînt*.

— Cîştigătorii vor mai merge la televiziune? întreabă Diana.

— Desigur, spune domnul Stancu.

— Bine, *în regulă*, spune Diana.

Am auzit cuvintele Dianei ca pe un ecou slab în mintea mea: „Bine, *în regulă*".

4

Doamna Velicu mă ia deoparte.

— Sînziana, spune ea, aş vrea să vorbim despre rolul tău în piesă.

— Da, uşa, spun eu.

— Exact, uşa. Să ştii că uşa este importantă în piesă. Dacă cineva încearcă să tragă cu ochiul prin gaura cheii, uşa se deschide brusc. Dacă un om rău încearcă să pătrundă în cameră, uşa rămîne înţepenită. Este o uşă tare ciudată!

Deci n-am să fiu o biată uşă. O să fiu una *ciudată*. Îmi *place* ideea! Cine ştie — poate că mă voi face remarcată în spectacol! Cel puţin asta am să *încerc* să fac!

5

Domnul Stancu intră în clasă. Parcă saltă cînd merge.

— Nu-i aşa că este o dimineaţă minunată, copii? spune el.

Nu-i prea răspundem. Cred că sîntem prea somnoroşi ca să băgăm de seamă ce fel de zi este.

— V-aţi pregătit propoziţiile cu *este* şi *sînt*? ne întreabă el.

Barbu mormăie ceva ce nu pot să repet. Nu era frumos. Dar restul clasei dăm din cap că *da*.

Dar *eu* de ce am dat din cap? *Eu* nu am pregătit nici o propoziţie. De data asta însă vreau să încerc. De-adevăratelea.

Şi totuşi, ce-aş putea spune? Mă gîndesc la casa în care locuiesc. La curte. La salcie şi la tufa de liliac. Tufa de liliac! Cînd înfloreşte, are nişte flori viorii atît de frumoase! Şi-acele crenguţe negre!

Nu mai este timp de gîndire. Doamna Velicu începe să scrie la tablă. Iată ce notează:

Puştii sînt copii. (Andrei)

Iarba este verde. (Matei)

Ajutorul e o faptă bună. (Sofia)

Elefanţii sînt animale. (Alexandru)

Tu eşti o persoană. (Diana)

— A folosit *eşti*. Trebuia doar *este* şi *sînt*, spune Andrei.

— Nu, *eşti* este corect. Scrieţi, doamnă Velicu, spune domnul Stancu.

Doamna Velicu nu spune nimic, dar zîmbeşte puţin. Apoi scrie mai departe:

Aici e locul unde este ceva. (Ştefan)

Baloanele de săpun sînt pline cu aer. (Toma)

Pisoii sînt pisici tinere. (Paula)

Filmele cu extratereştri sînt grozave. (Barbu)

Discurile sînt acelaşi lucru cu plăcile muzicale. (Ilinca)

Capul este parte a corpului. (Ion)

Copiii sînt fie fetiţe, fie băieţi. (Raluca)

Doamna Velicu se întoarce de la tablă, se uită la mine şi spune:

— Dar tu, Sînziana? Ne spui o propoziţie cu *este* sau *sînt*?

Faţa îmi arde. Aş vrea să fug undeva departe şi să mă ascund.

Într-un tîrziu, îmi iau inima-n dinţi şi spun tare, ca să audă toată lumea.

— Da!

— Vrei să ne-o spui? mă întreabă doamna Velicu.

Cuvintele nu prea îmi vin, dar reuşesc să îngaim în cele din urmă:

— O cunoştinţă de-a mea este o crenguţă de liliac.

Clasa rămîne tăcută în vreme ce doamna Velicu scrie propoziţia mea pe tablă.

„Sînziana, cum poţi fi atît de neroadă!“ îmi zic. „Priveşte-ţi propoziţia! Nu poate avea nici un sens! Tuturor le vine să rîdă de tine, dar sînt prea bine crescuţi ca s-o facă!“

— Domnule Stancu, spune Andrei, ne puteţi spune acum cine a cîştigat?

Domnul Stancu îşi termină de scris propoziţiile pe o foaie de hîrtie. O împătureşte şi-o bagă în buzunar. Apoi spune:

— Nu, nu încă. Trebuie să le studiez mai atent. Am să mă mai gîndesc.

Se duce înspre uşă, apoi se-ntoarce şi ne spune:

— În cîteva zile vă comunic cîştigătorii. Apoi pleacă.

Cîteva zile? Cum o să putem răbda atîta?

Dar de ce-mi fac *eu* griji? Doar *ştiu* că nu *eu* voi cîştiga.

Mai bine m-aş gîndi la Puf Colorat. Este alb tot, cu ochi mari şi roşii. Ce iepure mare se face! Este cît catedra doamnei Velicu! Acum ocupă toată clasa! Oh, toţi trebuie să ne înghesuim prin colţuri ca să facem loc domnului Puf Colorat. Trebuie să fac ceva repede! Oh, acum este mai bine, s-a făcut iarăşi micuţ. Doamne, era cît pe ce s-o păţesc!

Capitolul al zecelea

1

Aseară ne-am dus la cealaltă şcoală. Tăticu', mămica, Cristiana şi cu mine. Cristiana zicea că vrea să vină şi ea „să-mi vadă noua şcoală".

Mai întîi am intrat într-o cameră plină ochi cu oameni mari. Stăteau toţi pe-acolo şi beau cafea. Cafea, cică... pfui!

Pe urmă am vizitat cîteva săli de clasă. Singurele care mi-au plăcut au fost cele de clasa întîi şi de clasa a doua.

La clasa întîi era un învăţător. Ne-a arătat desenele făcute de copii, pe urmă ne-a arătat şi poeziile şi povestirile născocite de ei. N-am citit nici o poezie şi nici o povestire. Oricum, învăţătorul a vorbit tot timpul numai el, cît am stat noi acolo.

La clasa a doua era o doamnă învăţătoare. Ea arăta întruna spre acvariu, spre lădiţa cu nisip şi florile de la geamuri, dar de vorbit nu prea vorbea.

Mămica şi tăticu' le-au pus tot felul de întrebări amîndurora. Eu n-am ascultat ce vorbeau. Tot încercam să-mi închipui cum ar fi acolo la şcoală.

Pe urmă, în maşină, în drum spre casă, tăticu' m-a întrebat:

— Ei, Sînziana, ce părere ai? Ţi-a plăcut? Ţi-ar plăcea să mergi la o şcoală ca asta?

— Nu ştiu, i-am răspuns eu, aş vrea să mă mai gîndesc.

Vedeţi, asta am învăţat-o de la domnul Stancu.

2

Cîţiva dintre noi se joacă cu cuburi, alţii citesc din cărţile cu poze, alţii pictează direct cu degetul înmuiat în culori, iar alţii îşi fac şi ei de lucru cu nişte păpuşi de cîrpă.

— Sînziana, ţi-am adus o carte să te uiţi în ea, zice doamna Velicu. E numai despre uşi. Uşi glisante şi uşi pliante şi uşi turnante şi chiar unele despărţite în două, cu o parte sus şi una jos. Ai să vezi că ai putea fi tot felul de uşi.

— Aş putea să fiu toate uşile?

— Cum vrei tu, răspunde doamna Velicu.

3

Barbu şi Călin stau spate în spate.

— Sînziana, zice Barbu, cine e mai înalt, Călin sau eu?

— Nu ştiu. Puneţi-vă o carte pe cap!

Îşi pun ei o carte pe cap, iar eu zic:

— Bine, acum pot să spun. Călin este mai înalt.

— Ei, asta-i bună! face Barbu.

Iar eu îi spun Ralucăi:

— „Călin este mai înalt decît Barbu.“ Aceasta este o propoziţie cu *este*.

Raluca îşi termină de legat şiretul la pantof şi pe urmă îmi răspunde:

— Da, dar nu seamănă cu celelalte propoziţii cu *este*. E o…, e o…

Doamna Velicu, care trăsese cu urechea la noi, zice:

— Este o *comparaţie*.

— Doamnă, nu putem să mai facem cîteva tot aşa? zice Raluca.

Doamna Velicu e de acord. Le spune celorlalţi să alcătuiască şi ei propoziţii ca aceea pe care i-am spus-o eu Ralucăi.

Le scrie pe tablă în ordinea următoare:

Guma de mestecat e mai dulce decît pasta de dinţi. (Ştefan)

Urşii sînt mai mari decît cîinii. (Alexandru)

Fetele sînt la fel de deştepte ca băieţii. (Raluca)

Cîinii sînt mai mici decît urşii. (Andrei)

Frunzele sînt părţi ale copacilor. (Ilinca)

Motocicletele sînt mai uşoare decît automobilele. (Barbu)

Nimic nu e mai bine decît să fii fericit.(Diana)

Păianjenii sînt mai urîţi decît muştele. (Paula)

Soarele este la fel de mare ca luna. (Toma)

Scrisul e mai greu decît cititul. (Sofia)

Mîine e mai aproape decît ieri. (Ion)

Puţin e mai bun decît nimic. (Călin)

Doamna Velicu se mai uită o dată la ce a scris, apoi zice:

— Vreţi să vorbim despre ele?

— Da, vrem, spune Paula. Uitaţi-vă la propoziţiile Ralucăi şi a lui Toma! Oare sînt comparaţii? În ele ni se arată că ceva este *la fel cu* altceva.

— E foarte bine, răspunde doamna Velicu. Şi ele sînt comparaţii.

— Da, dar propoziţia lui Toma nu este *adevărată*! sare Barbu. Soarele este mai mare decît luna!

— Dar cine a spus că propoziţiile noastre trebuie să fie adevărate? îi răspunde Toma.

— Înafară de asta, spune Diana, soarele şi luna *par* de aceeaşi mărime.

— Doamnă, spune Alexandru, dar propoziţia Ilincăi este o comparaţie? Mie nu mi se pare că e!

— Ai dreptate, Alexandru, răspunde doamna Velicu. Propoziţia Ilincăi nu este o comparaţie.

— Atunci ce *este*? nu se lasă Ilinca.

— Păi..., face doamna Velicu, arătînd de parcă nu prea ştie de unde să înceapă. Vedeţi voi, comparaţiile sînt un anumit fel de *relaţii*. Ele însă nu sînt *singurul* fel de relaţii. Mai există multe altele. Ceea ce spunea Ilinca nu este o comparaţie. *Sînt părţi ale* este o relaţie parte-întreg.

— Doamnă Velicu, putem să vorbim altădată, mai mult, despre celelalte feluri de relaţii? întreabă Diana.

— Ei, face doamna Velicu, eu cred că ar trebui să ne întoarcem la propoziţiile cu *este* şi *sînt*.

— Hm, păi asta e doar o joacă de copil, zice Andrei.

4

De cîte ori mă dau în balansoar îmi vin tot felul de gînduri. Adică nu, nu-i adevărat. Gînduri îmi vin mereu. Vreau să spun, însă, că datul în balansoar mă face să gîndesc *mai bine*.

Mare minune că părinţii nu m-au mutat încă la şcoala cealaltă. Cred că într-adevăr aşteaptă să mă hotărăsc singură. Dar eu mai stau încă pe gînduri.

Dacă tăticu' mi-ar spune: „Sînziana, şcoala cea nouă e mai bună decît cea în care eşti acuma", eu i-aş răspunde imediat: „Tăticule, acum ai făcut o comparaţie!"

5

— Doamnă, spune Diana, putem măsura diferenţele?

— Bineînţeles, răspunde doamna Velicu. Uite, ia bucata aia de hîrtie de pe banca ta. Poţi s-o măsori cît e de lungă şi cît e de lată. O măsori cu o riglă.

— N-am ştiut că diferenţele se pot măsura, îi spun eu Sofiei.

— Ei, unele da, îmi răspunde ea.

— A, sînt sigură că se pot măsura *toate*, îi spun eu.

Dar Sofia nu-mi răspunde decît:

— Şi cum o să măsori, mă rog, diferenţa dintre un centimetru şi un minut?

Pun pariu că se poate măsura. Şi sînt convinsă că e nevoie doar de o riglă specială.

Capitolul al unsprezecelea

1

— Doamnă cînd o să fie emisiunea la televizor? întreabă Raluca.

— Sîmbătă seara, zice doamna Velicu.

— Şi cînd facem serbarea? întreabă Andrei.

— Sîmbătă, răspunde doamna Velicu. Dimineaţa.

— În aceeaşi zi! ne mirăm cu toţii.

— Da, spune doamna Velicu. În aceeaşi zi, dar la ore diferite. Andrei se uită la calendar. Deodată începe să strige:

— Doamnă! Sîmbătă este 1 Martie!

Cum se poate, mă întreb, ca toate aceste lucruri să se petreacă în aceeaşi zi? Parcă ceva nu e în regulă. Sînt *prea multe* într-o singură zi!

Ba mai mult, 1 Martie e atît de aproape!

2

După masă, încerc să mă furişez din bucătărie, însă mămica zice:

— Stai puţin, Sînziana.

Mă aşez din nou. Prevăd ce urmează să se întîmple.

— Te-ai gîndit dacă vrei să te muţi de la şcoală, Sînziana? întreabă tăticu'.

— Da, răspund eu.

— Şi ce-ai hotărît? întreabă mămica.

— N-am hotărît nimic. Mai am nevoie de încă puţin timp, răspund eu.

— Pînă cînd? întreabă tăticu'.

Pînă cînd? Habar n-am. N-am în cap decît o singură dată, aşa că o rostesc cu voce tare:

— 1 Martie!

— În regulă! spune tăticu'. Atunci rămîne 1 Martie! Dar nu mai tîrziu!

Cînd trec pe lîngă Radu, pe coridor, el îmi spune:

— Aţi pus la cale totul, Sînziana?

Ce Dumnezeu o fi vrînd să spună *prin asta*?

3

Mama îşi coase un nasture la bluză şi eu mă uit la ea. Dar cu gîndul sînt în altă parte.

Brusc zic:

— Sofia.

Mi-a scăpat vorba, pur şi simplu.

— Ce-ai spus, puişor? întreabă mămica.

— A, nimic, fac eu.

Dar ştiu bine ce-a fost.

4

Cioc. Cioc-cioc. Ce mai bătaie la uşă! El e! Domnul Stancu!

E îmbrăcat în costum verde cu cravată albă. La butonieră are chiar o floare!

Bineînţeles, Andrei a şi ridicat mîna.

— Ne spuneţi cine sînt cîştigătorii celui de-al doilea concurs? întreabă el.

— Păi, face domnul Stancu, nu chiar…

Şi atunci, noi toţi în cor:

— Aaaaaa!

— Uitaţi ce e, continuă domnul Stancu, cînd am copiat propoziţiile scrise de doamna Velicu pe tablă, am uitat să scriu şi numele celor care le-au compus. Aşa că vă pot spune cele două propoziţii cîştigătoare, nu însă şi cine le-a spus.

— Nu-i nimic, domnule Stancu, face Călin. Vi-i spunem *noi*!

— Bine, se învoieşte domnul Stancu. Cele două propoziţii cîştigătoare au fost: „Ajutorul e o faptă bună“...

Am început să strigăm cu toţii:

— E a Sofiei! E a Sofiei!

Sofia nu scoate un cuvînt. Doar că zîmbeşte puţin.

— Iar cealaltă propoziţie cîştigătoare, spune domnul Stancu, cealaltă propoziţie... ei, unde am pus-o oare? Doar am avut-o aici adineauri...

— Aaah, nu mai putem de nerăbdare, domnule director, începem noi să ne văităm. Vă rugăm, găsiţi-o!

— A, uite-o! face el în cele din urmă.

Întinde hîrtia în faţa ochilor şi citeşte rar: „O cunoştinţă de-a mea este o crenguţă de liliac.“

În jurul meu parcă explodează ceva şi toată lumea chiuie:

— Sînziana! Sînziana!

Doamna Velicu mă strînge în braţe şi iar mă strînge, şi eu îi plîng pe rochie. Îmi netezeşte părul, mă sărută pe creştetul capului şi spune:

— Felicitări, Sînziana. Meritai să cîştigi.

Doamna Velicu îmi dă o batistă şi, în timp ce eu o folosesc, văd în jurul Sofiei o mulţime de copii.

Pe urmă Sofia vine la mine, mă strînge de mînă şi zice:

— Aşa-i că-i minunat, Sînziana? O să fim împreună la emisiunea de la televizor!

Deodată îmi vine în cap un gînd: „Dar dacă totul nu e decît un vis?“ Pe urmă îmi spun: „Păi, dacă e, atunci e cel mai frumos vis pe care l-am avut vreodată!“

Sofia şi cu mine ne uităm una la alta şi rîdem, iar eu îmi dau seama că nu e un vis.

5

— Doamnă Velicu, spune Sofia, noi comparăm lucrurile între ele. Cum ar fi, comparăm oamenii cu uriaşii şi avioanele cu rachetele şi altele ca astea. Dar comparăm lucrurile *numai* cu alte lucruri?

Doamna Velicu priveşte încurcată.

— Nu ştiu, spune ea. Voi ceilalţi ce credeţi?

Fiecare e cu mîna ridicată şi fiecare spune:

— Eu! Eu! Ştiu eu!

Eu însă nu-i ascult ce spun. Mă gîndesc: „Ce întrebare a pus şi Sofia! Ce întrebare grozavă!“

Pe urmă îmi zic în sinea mea: „Cu ce altceva am mai *putea* compara ceva? *Trebuie* să comparăm un lucru cu un altul. Dar, ia stai puţin, oare n-am putea compara lucrurile cu ideile?“

Nu ridic mîna. Mă tot gîndesc la întrebarea Sofiei şi la răspunsul meu. Şi sînt sigură că mă voi gîndi tot timpul în drum spre casă, iar noaptea n-am să dorm gîndindu-mă la ele. Întrebarea ei şi răspunsul meu — ce bine se potrivesc!

Capitolul al doisprezecelea

1

Mă trezesc şi mă uit la calendarul pe care îl ţin lîngă pat. 27 februarie! Încă două zile!

Am exersat în fiecare zi pentru serbare, dar n-am repetat pentru emisiunea de la televizor. Doamna Velicu ne spune să nu ne facem griji, însă eu *îmi fac*. Nu-i spun nimic doamnei Velicu. Ar putea crede că mi s-a urcat la cap.

2

Pe cînd ne atîrnam hainele în cuier, Ştefan l-a lovit pe Barbu din greşeală.

— Te crezi tare deştept, Ştefane, nu-i aşa? spune Barbu.

— Ce-i cu tine, înţeleptule? îi răspunde Ştefan.

Nu s-au luat la bătaie, dar mie nu-mi iese din cap ce şi-au spus. Mă întorc spre Diana.

— Diana, zic eu, ce-i aia să fii înţelept?

— Nu ştiu. Poate că înseamnă să fii profund, adică adînc.

Aşa că acum iar mă gîndesc: „Să fii înţelept înseamnă să fii profund, precum e oceanul de adînc. O persoană poate să fie deşteaptă şi cu asta basta. Alta însă poate fi profundă şi atunci i se spune că e *înţeleaptă*. Oare Sofia aşa o fi? Şi oare de-asta îmi place ea atît de mult?“

3

Este 1 Martie! Toată şcoala e în sala de festivităţi, numai clasa noastră e pe scenă, în spatele cortinei.

— Şşşşş! face doamna Velicu, dar noi şuşotim într-una. Şşşşş!

Pe urmă se trage cortina.

Paula este focul din cămin, aşa că ţine mîinile pe sus ca nişte flăcări. Barbu e într-o cutie decupată. E o emisiune la televizor. Toată lumea e cu ochii pe el. E un hoţ. Urmează Călin. Şi el intră în cutie. E poliţist. Toată lumea se uită cum Călin se preface că-l urmăreşte pe Barbu.

Mă uit şi eu. Eu sînt o uşă, însă sînt foarte agitată şi mă mişc întruna înainte şi înapoi.

Emisiunea la televizor s-a terminat. Eu sînt uşa închisă. Deodată mă deschid brusc şi toţi îl văd pe Andrei, care trăgea cu ochiul prin gaura cheii. Ce-a mai rîs toată sala!

Acum vine pe scenă Alexandru, îmbrăcat ca un hoţ. Îi obligă pe toţi să-i dea banii lor de covrigi.

Cînd trece prin uşă în fugă, ca să scape, mă răsucesc tare de tot şi îl prind de picior.

— Uhuhuhu! strigă cu toţii. Uşa l-a prins pe hoţ! Pe urmă se lasă cortina, iar noi ascultăm cum bat spectatorii din palme.

Doamna Velicu îmi spune să ies şi să fac o plecăciune. Nu prea ştiu s-o fac, dar am tot exersat rolul cu uşa tăiată la jumătate, aşa că ies în faţa cortinei, ţin picioarele nemişcate şi mă aplec pînă cînd capul atinge practic podeaua. Toată lumea rîde de plecăciunea mea în chip de uşă dublă!

Tot restul dimineţii am vorbit ce succes a avut piesa. Eu sînt însă îngrijorată de emisiune. Dacă iese totul prost? Îi vor spune toţi lui Radu: „Ai dreptate! Soră-ta chiar că *e* bleagă!“

4

— Doamnă, zic eu, nu trebuie să ne pregătim pentru emisiunea de televiziune?

Doamna Velicu rîde şi zice:

— Ne vor spune ce avem de făcut cînd ajungem acolo, Sînziana.

Andrei începe să strige:

— Sînziana a pus o întrebare! Hei, ia ascultaţi, Sînziana a pus o întrebare!

— Mare belea şi Andrei ăsta! îi spun eu Sofiei. Însă are dreptate. De cînd merg la şcoală e prima oară cînd am pus şi eu o întrebare.

— Am o presimţire, Sînziana, spune Sofia. Cred că după asta nimic nu va mai fi la fel.

5

Aveam obiceiul să-mi spun: „Măcar dacă aş putea să gîndesc clar.“ Făceam asta pentru că nu ştiam să răspund la nici o întrebare.

Acum însă cred că nu este chiar atît de important să dai răspunsuri corecte. Important este să fii în stare să pui întrebări corecte. Sau, oare, să pui corect întrebările? Sau amîndouă?

Capitolul al treisprezecelea

1

O să vă spun acum ce s-a întîmplat în studioul de televiziune. Dar mai întîi să vă spun cum am ajuns acolo. Ne-am dus cu toţii în maşina doamnei Velicu. E o maşină cam mică, aşa că Alexandru a trebuit să stea în poala lui Andrei, iar eu în poala Ralucăi. Sofia a stat singură, iar doamna Velicu a condus.

— Doamnă, trebuie să facem ceva ca să ne pregătim? a întrebat Raluca.

— Ce-ar fi să vă gîndiţi la cîteva întrebări pe care aţi vrea să le puneţi? ne-a sugerat doamna Velicu.

— Bine, a spus Andrei. Eu o să întreb: „Cîinii au pleoape?“

— Iar întrebarea mea, a spus Alexandru, este: „Ce se întîmplă cu poala cînd te ridici în picioare?“

— Ei, asta-i răsuflată, spune Raluca. Eu o să întreb: „De ce seamănă ceasul cu termometrul?“

— Eu aş vrea să ştiu dacă, atunci cînd doi oameni călăresc pe acelaşi cal, unul dintre ei ajunge totuşi primul, am spus eu.

— Iar eu, a spus Sofia, vreau să ştiu dacă atunci cînd ajungi la capătul universului mai poţi să întinzi mîna înainte.

Uite-aşa, ne puneam întrebări stînd unul în poala celuilalt şi, pînă să ne dăm noi seama, am şi ajuns la studioul de televiziune.

Un om cu căşti la urechi a ieşit dintr-o cameră cu pereţii de sticlă şi a spus:

— Bună, eu sînt Mihai. O să vă explic ce vom face.

Avea o barbă atît de mare că aproape nu vedeam cînd vorbeşte. Era foarte simpatic, însă folosea nişte cuvinte aşa de mari încît noi nu pricepeam nimic. Ca de exemplu: veţi *im-pro-vi-za*. Ce Dumnezeu o fi însemnînd *asta*?

Aşa că i-am spus şi eu:

— Tot nu ştim ce trebuie să facem.

— Nu-i nimic, a răspuns Mihai. E-n regulă. Vreau doar să fiţi *grozavi*!

„Ia uită-te, m-am gîndit eu, ce deosebire. La şcoală şi-acasă ni se spune *Nu face pe grozavul!* — iar aici chiar aşa *vor* să fim.“

— Sofia, am şoptit eu, ăştia schimbă regulile.

— Ai dreptate, a răspuns ea, parcă am juca şotronul cu regulile de la v-aţi ascunselea.

— Şşşşşt, a spus doamna Velicu, iar noi ne-am prefăcut că nici n-am scos vreo vorbă.

— Andrei, a spus Mihai, acum vreau ca tu să preiei comanda.

Andrei şi-a îndreptat degetul spre piept, a înghiţit în sec şi-a spus:

— Eu?

Era prima oară cînd îl vedeam pe Andrei speriat.

— Iar dumneavoastră, doamnă Velicu, a continuat Mihai, aş dori să interpretaţi rolul Scufiţei Roşii. Sînteţi de acord?

— Desigur, a răspuns doamna Velicu.

— A, deci eu voi fi *lupul*, s-a repezit Andrei. Şi o să mă întîlnesc în pădure cu Scufiţa Roşie. Va trebui să răspundeţi la întrebări ca *Scufiţa Roşie*, doamnă Velicu!

— Am să încerc, Andrei, a răspuns doamna Velicu.

— Voi ceilalţi, Sînziana, Sofia, Alexandru şi Raluca, spuse Mihai, intraţi şi voi în poveste. Voi veţi fi animale din pădure şi veţi fi de faţă la întîlnirea lupului cu Scufiţa Roşie. Înţelegeţi?

— Cred că da, a răspuns Alexandru. Şi avem voie să punem şi noi întrebări?

— Bineînţeles, a răspuns Mihai. Haideţi să facem mai întîi o repetiţie. Andrei, preia comanda! Eu mă întorc în camera de sticlă.

S-a făcut! a spus Andrei. Scufiţă Roşie, te rog să-ţi iei coşuleţul şi să te aşezi pe acest scaun, care de fapt este o buturugă din pădure. Ceilalţi aşezaţi-vă pe jos. Raluca, te rog să te uiţi înspre aparatul de filmat. Alexandru, scoate-ţi degetul din gură! Sînziana şi Sofia, chiar *trebuie* să vă ţineţi de mînă şi-acum?

— Şi mă rog, de ce nu? Doar sîntem prietene, a răspuns Sofia.

— Bine, a spus Andrei, număr pînă la trei şi începem emisiunea. Dar să nu uitaţi că nu e decît o repetiţie. N-aveţi decît s-o întrebaţi pe Scufiţa Roşie ce vreţi. Unu, doi, TREI!

— Scufiţă Roşie, a spus Andrei, eşti grăbită?

— Da, trebuie să ajung repede la mama acasă. Pardon, adică la casa bunicii.

— Scufiţă Roşie, te rog să fii atentă, a strigat Andrei.

— Totuşi, mai zăboveşte puţin să ne spui şi nouă o poezie. Vrem să învăţăm una uşoară, a spus Raluca.

— Mai bine un cîntecel, a adăugat Alexandru.

— Hai să încercăm cu „Ţăranul e pe cîmp", a spus doamna Velicu.

Ţăranul e pe cîmp,
Ţăranul e pe cîmp,
Ura, drăguţa mea
Ţăranul e pe cîmp.
El are şi-o nevastă,
El are şi-o nevastă,
Ura, drăguţa mea,
El are şi-o nevastă.
Nevasta un copil,
Copilul, o dădacă,
Ura, drăguţa mea,
Dădaca un pisoi.
Pisoiul prinde şoareci
Şi şoarecii la brînză,
Ura, drăguţa mea,
Şi brînza e-n butoi.
Butoiul e-n cămară,
Cămara e-ncuiată,
Ura, drăguţa mea,
Şi cheia e la tata.

— Scufiţă Roşie, a spus Alexandru, am înţeles că ţăranul e pe cîmp, dar nevasta, copilul şi dădaca sînt tot pe cîmp?

— Hm! a făcut Scufiţa Roşie.

— Scufiţă Roşie, cîntecul ăsta e numai pentru fetiţe? a întrebat Raluca.

— Hm! Dar de ce mă întrebi aşa ceva?

— Pentru că spune mereu „drăguţa mea“, nu şi „drăguţul meu“, i-a răspuns Raluca.

— Şi mi se pare că nici nu crede că e drăguţă, adică nu o place deloc, am intervenit eu.

— Cum adică? a întrebat Scufiţa Roşie.

— Păi, spune „ura“, adică o ura pe drăguţa aceea.

În acel moment, Andrei a venit în fugă spre noi strigînd enervat:

— Nu, nu, Sînziana, ai înţeles greşit. Nu e vorba de ura din sufletul cuiva. „Ura“, aici, e un strigăt de bucurie. Ca şi „bravo“.

— Ştii ce, Andrei, tu eşti regizor, aşa că nu te băga, i-am răspuns eu supărată.

Din locul meu puteam să-l văd pe Mihai în cabină, cu mîna la gură, săltînd mereu din umeri. Nu-mi dădeam seama dacă plîngea sau rîdea.

— În cîntecul ăsta, „Ura, drăguţa mea“ e un refren şi nu înseamnă nimic special. Nimeni nu place, nici nu urăşte pe cineva. E un fel de a exprima voioşia, a spus doamna Velicu.

— Voioşia! a spus Sofia. Cum să mai fie voioşi cînd şoarecii mănîncă brînza?

— Chiar aşa, degeaba mai încuie tata cămara şi ia cheia cu el, a spus Raluca.

— Da, ar trebui să aducă dădaca şi pisoiul, am spus eu. Aşa ar putea într-adevăr să fie bucuroşi.

— Scufiţă Roşie, a spus Andrei, nu le răspunzi nimic?

— Mai bine le mai spun o povestioară: „Un şoricel roase duşumeaua şi făcu o deschizătură în ea. Trecu printr-însa şi găsi mîncare din belşug. Mîncă pînă se umflă. Cînd se lumină de ziuă, şoarecele dădu să se întoarcă acasă, dar burta umflată nu-l mai lăsa să treacă prin deschizătură.“

— Scufiţă Roşie, spuse Andrei, dar tu nu ştii decît poveşti cu şoricei care mănîncă brînză?

— A fost un fraier, am spus eu, nu trebuia să se lăcomească. Ar putea s-o păţească.

— Sînziana are dreptate, a spus Sofia, dar care o fi oare motivul pentru care a făcut-o? Poate că s-a gîndit să-şi facă rezerve.

— Ceea ce a vrut el a fost *bine*, dar a ales o *cale greşită*, a spus Raluca.

— De parcă atunci cînd vrei s-o scapi de purici pe pisică ai îneca-o, a adăugat Alexandru.

— Aşa e! După ce faci copilului baie nu-l arunci o dată cu apa din copaie, am adăugat eu.

Tocmai cînd terminasem de spus asta, Mihai a ieşit din cabină şi ne-a spus:

— Ei, a fost grozav! Vă mulţumesc foarte mult.

— Dar… dar a fost doar o *repetiţie*, nu? a spus Andrei.

— Îmi pare rău, dar n-am avut timp pentru repetiţie. Am înregistrat direct şi ne-a plăcut aşa cum aţi jucat.

— Adică…, a spus Raluca privind la doamna Velicu, am terminat?

— Da, am terminat, a spus doamna Velicu. Dar să ştiţi că aţi fost cu toţii grozavi.

Asta e povestea cu emisiunea la televiziune. Aşa s-a întîmplat. Sau cel puţin eu aşa mi-o amintesc.

2

A doua zi dimineaţa, la micul dejun, mama şi tata îmi spun din nou cît de mult le-a plăcut emisiunea. Eu nu reuşesc să spun decît: „Mulţumesc.“

Iar tata adaugă:

— Ei, Sînziana, la ce şcoală vrei să mergi? Ai ales?

— Tăticule, nici nu trebuie să aleg, răspund eu. Cu cît mă gîndesc mai mult la ceea ce facem în clasă, cu atît îmi dau seama mai bine cît de mult îmi place.

Mama şi tata se privesc, dar nu scot o vorbă.

Mă duc la mine în cameră şi mă aşez în balansoar. Mă gîndesc la Sofia şi, în clipa aceea, un cuvînt îmi răsare în minte: *înţelept*. „*Asta* e!“ îmi spun în sinea mea. „Dacă eşti *deştept*, te gîndeşti ce *multe* ştii; dacă eşti *înţelept*, te gîndeşti cît de *puţine* ştii“.

3

Cînd cobor iar în sufragerie, mama îmi spune:

— Mi-am adus aminte, Sînziana, ieri ţi-au sosit două scrisori.

Numai cînd le văd şi ştiu precis ce sînt. Două felicitări cu mărţişoare. Dar cine le-a trimis?

O deschid pe prima. E de la Sofia! Parcă plutesc!

O deschid pe-a doua. E de la... de la... Andrei!

Andrei? „Ei, asta-i acum", îmi spun în sinea mea. "*Ce* o mai fi şi asta?"

„Filozofie pentru copii" — de la mintea fragedă la gîndirea liberă şi robustă

Înainte de a învăţa filozofia ar fi necesară, ba chiar cu putinţă, deprinderea filozofării — aceasta este, redusă la esenţial, ideea de la care a pornit profesorul Matthew Lipman, acum 20 de ani, după o îndelungată experienţă de predare a filozofiei, o idee inspirată şi curajoasă, care i-a surprins pe profesioniştii domeniului. De-atunci, promotorul ei a nutrit-o bogat din marile modele istorice ale filozofării genuine, de la Socrate la Wittgenstein, şi a dezvoltat-o sub forma unui admirabil program educaţional.

Aflat astăzi în plină difuziune mondială, programul *Philosophy for Children* s-a făcut remarcat în S.U.A. drept cea mai promiţătoare abordare didactică a obiectivelor trezirii şi cultivării intereselor cognitive şi ale formării abilităţilor de gîndire la copii. Aprecierile de care s-a bucurat au mers pînă la elogii, precum „un program exemplar în disciplinele umaniste" (Council of Chief State School Officers) sau „o revoluţie în educaţia [şcolară] americană" (*Chicago Sun-Times*). După numeroase şi complexe experimentări, care au certificat apariţia unor performanţe de gîndire şi de creativitate net superioare în cazul copiilor trecuţi prin acest program, el a fost omologat oficial şi a devenit, din 1986, program de stat în S.U.A.

După două decenii de multiple elaborări şi fundamentări, *Filozofia pentru copii* se înfăţişează astăzi ca un *curriculum* sistematic

şi complet, prin a cărui parcurgere elevii — de la 6 la 16 ani — deprind strategii, reguli şi subtilităţi ale gîndirii raţionale (logice), ale punerii întrebărilor (gîndire interogativă), ale exprimării şi susţinerii punctelor de vedere (gîndire argumentativă), ale dezbaterii, evaluării şi corectării ideilor (gîndire critică) etc. Acest *curriculum* este alcătuit din 7 module sau subprograme, concepute în sensul unei treptate dezvoltări a disponibilităţilor şi deprinderilor de gîndire verbalizată, al atingerii ţelului de a oferi elevilor o „experienţă de gîndire-în-limbaj totală" (M. Lipman). Fiecare dintre ele aduce în prim-plan cîte o sferă problematică particulară, prin a cărei discutare, într-o adecvată corelare cu o bine determinată instrumentare a gîndirii, sînt abordate în mod relevant atît subiecte clasice, de recunoscută însemnătate pentru istoria filozofiei, cît şi subiecte reieşite din viaţa curentă, privată sau socială, pe care elevii o trăiesc şi încearcă să o înţeleagă.

Mijlocul didactic de bază — indispensabil — în cadrul acestui program îl reprezintă ceea ce vom conveni să numim *Cărţile*, adică „manualele" pentru copii. Ele sînt, precum va constata şi cititorul din România, expresii cuceritoare ale unui nou gen de literatură filozofică. Titlurile lor identifică personajul (personajele) central(e) şi totodată desemnează global modulul corespunzător. *Cărţile* sînt scrise cu deosebită pricepere şi farmec, au mult adevăr psihologic şi o remarcabilă subtilitate filozofică. Ele redau sub o formă de povestire şi dialog, într-un limbaj accesibil, diferite întîmplări, discuţii şi reflecţii ale eroului principal şi ale copiilor sau maturilor din preajma acestuia. Fie şi numai citindu-le, copiii se pot antrena lesne în trăirile şi în gîndurile eroului, cu ale cărui nedumeriri şi descoperiri simt în mod spontan tentaţia de a se confrunta.

Pe acest fundal psihologic rolul educatorului — învăţător, profesor sau părinte — devine esenţial. El trebuie, cu tact şi cu reală înţelegere, să stimuleze *explicitarea* (verbalizarea) sensurilor receptate de copil, să-i dirijeze acele spontane confruntări într-un mod neconstrîngător, neostentativ şi neinhibant, prin *coparticipare* („de la egal la egal"), către dezbateri deschise, libere de prejudecăţi sau preconcepţii, ca şi de tentaţia transmiterii anumitor „certitudini", a impunerii „adevărului adevărat". Ceea ce este de învăţat în cadrul

programului *Filozofie pentru copii* este *gîndirea însăşi*, iar nu ceva anumit, nu un conţinut precis. („De unde ideea că filozofia te învaţă adevărul? Te învaţă să gîndeşti — nu adevărul. Îţi dă *direcţia* adevărului", scria Constantin Noica în *Jurnal filozofic*.) Ţelul este de a-i deprinde pe copii să-şi conducă gîndirea potrivit normelor şi valorilor logice, pe care să le descopere, însă, şi să le recunoască, să le accepte, prin propriul efort intelectual. Efort depus, trebuie accentuat, în condiţii de dialog, de îngăduinţă şi încurajare, de îndrumare discretă, nondirijistă. Discuţiile cu copiii (şi între copii!) se cere să fie dominate de autenticitatea dialogului, de spiritul de cooperare şi de o perfectă corectitudine, atît morală cît şi logică, deoarece climatul în care se poartă discuţiile e la fel de important, de formativ, ca şi conţinutul lor.

Aplicarea strategiei pedagogice schiţate mai sus impune adesea o anumită reeducare a modului de gîndire şi a stilului de relaţionare ale educatorului, după cum filozofarea laolaltă cu copiii necesită o reinstruire filozofico-didactică a educatorilor, o iniţiere a lor în „dedesubturile" *Cărţilor*. Sînt raţiunile pentru care fiecare dintre ele este secundată, în program, de un *Manual* destinat celor care îi vor însoţi pe copii în lumea gîndirii veritabile. Aceste „cărţi pentru profesori" au cca 400–500 de pagini cu evidenţieri ale subtextelor filozofice din *Cărţi*, cu explicaţii, idei, sugestii pentru discuţii şi cu sute de exerciţii, pe care educatorii le pot lua ca model sau le pot prelua întocmai. Pentru înţelegerea deplină şi corecta aplicare a programului *Filozofie pentru copii* (în şcoală), ca şi pentru exploatarea cu maximă eficacitate a *Cărţilor*, cele şapte *Manuale* oferă un ajutor de neînlocuit.

*

Cartea de faţă — *Sînziana* — este nu numai prima în ordinea apariţiei în limba română, dar şi cea dintîi în succesiunea pe vîrste. Ea a fost concepută pentru nivelul primilor doi ani ai ciclului primar, aşadar pentru vîrsta de 6–7 ani, aspect care o recomandă utilizării, în şcoala românească, la orele prevăzute de programa şcolară pentru „dezvoltarea vorbirii şi gîndirii".

Eroina cărţii e un copil care „are probleme". Ea nu le exteriorizează, însă, atît din timiditate, dintr-o nesiguranţă şi o subapreciere de sine, cît şi din lipsa mijloacelor adecvate de exprimare. Cu toate acestea fetiţa îşi trăieşte intens problemele şi, îndeosebi, le gîndeşte. Cum spune ea însăşi, „...*gîndesc* tot timpul. Chiar şi cînd dorm gîndesc". După o asemenea crucială descoperire privitoare la sine, Sînziana îi urmăreşte necurmat pe cei din juru-i spre a vedea dacă gîndesc ori nu, dacă gîndesc bine ori nu. Buna întrebuinţare a minţii a devenit pentru ea criteriul şi justificarea principală a stimei pe care o poate acorda cuiva şi de care doreşte să se învrednicească ea însăşi.

După cum se precizează în manualul care îi corespunde — *Să gîndim împreună* (*Getting Our Thoughts Together*) de Matthew Lipman şi Ann Gazzard —, *Sînziana* vizează în primul rînd exersarea *comparaţiilor*, *distincţiilor* şi *conexiunilor*, aşadar (implicit) utilizarea corectă a criteriilor de *asemănare* sau de *deosebire* dintre lucruri. În mod subsecvent, cartea urmăreşte şi alte obiective, precum: examinarea şi chestionarea explicită a experienţei personale, organizarea relatării unor întîmplări, formularea corectă a întrebărilor, argumentarea (deci selectarea) răspunsurilor ş.a. Sesizarea tuturor acestora şi antrenarea copiilor în asemenea exerciţii, plecînd de la textele din carte şi ajungînd la situaţiile, persoanele sau obiectele nemijlocit cunoscute de ei — iată sarcina şi plăcerea pe care le vor avea învăţătorii sau părinţii care s-au lăsat cuceriţi de ideea de a filozofa laolaltă cu cei mici.

În privinţa copiilor putem să nu ne facem nici o grijă. Ei vor şti să guste cartea şi vor trage oricum destule foloase dintr-o lectură pe care în mod sigur o vor repeta.

Cristian Petru

Apărut 1993

Culegere şi paginare pe calculator HUMANITAS